

VISSERIJ IN RUMST TIJDENS HET ANCIEN RÉGIME

Reeds duizenden jaren wordt door rivierbewoners gevist om in hun levensonderhoud te voorzien. Ooit werden bij graafwerken in Vlaardingen (Zuid-Holland) sporen blootgelegd van een vaste visconstructie, waarbij de vissers handig gebruik maakten van eb en vloed.

In Rumst echter, aan de Rupel, behorend tot het Scheldebekken, en veel verder weg van de kust, kwamen deze getijden pas door omstreeks de dertiende eeuw. De getijdenvorming is een langzaam proces ontstaan na de laatste ijstijd, en aansterkend volgens de stijging van de zeespiegel. Tijdens het doorlezen van de Schepengriffies van Rumst, uitgepluisd en uitgewerkt door Leo Vermeulen, kreeg ik veel informatie over het leven der vissers in de zeventiende en achttiende eeuw. Sterfhuizen bijvoorbeeld laten toe een blik te werpen op de huisraad en materialen, overgelaten door de overledene.

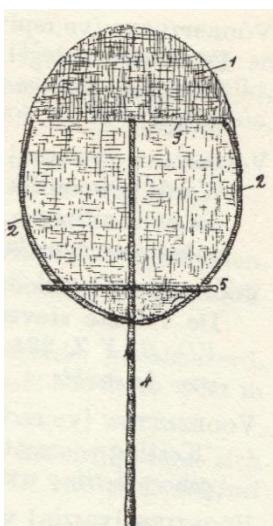
In deze twee eeuwen werden de getijden sterker, en naast veel miserie ten gevolge van watersnood, werd meer en meer gebruik gemaakt van het voordeel van deze getijden.

Zo is er te lezen, dat de markies van St-Martin op 23 mei 1689 de schutterij voor zes jaar verpachtte aan zes personen uit Rumst. Deze schutterij is een vaste visconstructie, alleen bruikbaar in getijdenwater. Schutwanden worden geplaatst, met een net ertussen, de vis zwemt met de vloed richting oever, en zwemt bij het terugtrekken van het water het net in.

De zes Rumstenaars hadden dus het recht om te vissen in de wateren van de heer, en bij hen was ene Peeter Claes. In datzelfde jaar 1689 is er ook een geschil tussen Peeter Claes en Peeter Paternoster.

Dankzij burgemeester Francis Van den Eede kwam Rumesta in het bezit van het denombrement van de goederen van de prins de Ligne, de laatste heer van Rumst (1730).

Dit document, opgesteld door de rentmeester, bevat ook een gedeelte dat de visserij behandelt. Het is opgesteld in het Frans, maar er staat letterlijk "Le schuttery ou droit de pêche".

Schutterij is dus in een brede vorm te interpreteren. Het is een verwarrende benaming daar iedereen in de eerste plaats aan een schuttersgilde zou denken. Doorlopend komt men de naam Peeter Paternoster tegen, éénmaal vermeld als Peeter Paternoster Peeterszone, wat verklaart waarom het er soms op lijkt dat hij meer dan honderd jaar is geworden. Geboren in 1670 en overleden in 1750, komt hij meermaals in opspraak, en gaat hij zelfs in tegen het gezag, waarbij hij een petitie opstelde tegen de verhuur van de Vogelweide op Lazernij, waar de vissers pieren *loterden*. Wegens de zeer slechte staat van het document is niet meer te achterhalen

Een waai: 1. In de zak
2. De beugels 3. De pees
4. De wrekestok 5. De kruisstk

waarover het geschil in 1689 ging tegen Peeter Claes, maar het zal er wel op aangekomen zijn dat Paternoster viste zonder vergunning van de rechthebbende.

Ook in beken en open riolen werd gevist, met balnetten. Hij liet in 1750 na zijn overlijden, 27 balnetten (kleine soort fuik), een sleepnet met 2 lijnen, een worpnet, een dreg en een "wauy" na. Een *eemer* of visboot was er ook bij, 3 paar visserslaarzen, voor het scheepswerk waren er nog 2 pekpotten en 2 kalfaterhamers. Slechte stukken henneptouw werden uiteengerafeld in teer (pek) gedrenkt en met de kalfaterhamer in de reten tussen de planken van de boot geklopt. In een visloze periode werden de *eemers* bij voorkeur bij een hoge tij de kil ingevaren en omgekeerd en gerepareerd. Dat ook boten niet eeuwig blijven functioneren, blijkt uit het gegeven dat op zijn zolder ook nog een '*quaden eemer*' lag, een kapotte boot om op te stoken.

Wat de bovenvermelde "wauy" betreft, hier wordt de waai bedoeld, dit is een enorm groot schepnet, bediend door één man op de punt van de boot, de tweede man roeit deze, in een school paaiende meivis.

Paaiende vis heeft geen oog voor gevaar. Gedurende een zeer korte periode werd er dan massaal vis gevangen.

Deze methode van vissen bleef tot aan de ondergang van de riviervisserij bestaan. Dit was zo in Rumst en in Mariekerke aan de Schelde.

Bijtrekken van het sleepnet – de derde man houdt de boot bij, een "eemer"

In 1958, nog in een interview afgenomen door Lode Maerivoet uit Mariekerke, verklaart *den Boere van zoontjes* nog dat tot op het einde van de 19de eeuw de Rupel tussen Terhagen en Rumst een gouden water was. Tijdens de spieringtrek krioelde het hier van de vis.

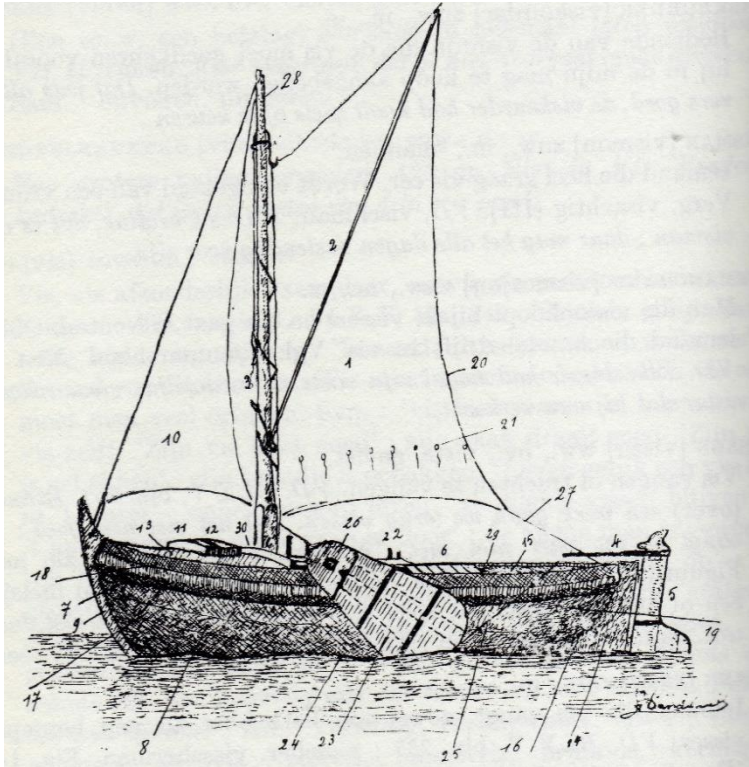
In de vroege 17de eeuw hadden de Rumstenaren zeer veel rivieroever in pacht, in de Nete tot voorbij Duffel, op de Rupel tot Ruisbroek. Soms visten die van Ruisbroek in het Rumstse gebied, soms was het omgekeerd. In 1609 beweerden de Rumstenaren over het alleenrecht tot het vissen in de Rupel te beschikken, twee jaar later waren de rollen omgekeerd.

In 1640 werden drie Mechelaars die met een net aan het vissen waren voor het hoofd van Heindonk betrapt en gevangengezet. De schout die hen achteraf bevrijdde, kreeg van hen een karper toegeworpen.

In 1699 werden dan weer drie Duffelaars die kwamen vissen achter het klooster van Roosendaal, op Rumsts grondgebied, betrapt door Rumstenaren. De meier van Rumst stond er met zijn neus bovenop doch liet begaan. Later kwam uit dat de meier er 400 spieringen had

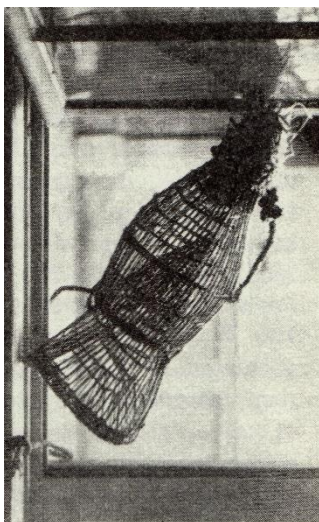
aan overgehouden.

Op 7 maart 1700, een zondag, waren Remy Cornelis en François Messinck aan het vissen met hun *eemer* op de Rupel. Dat was slafelijke arbeid op een zondag, wat uiteraard verboden was in het Ancien Régime. Rond de vasten trekt de spiering en is vlees eten verboden. De verleiding was te groot, maar zij werden betrapt.

Een opgetuigde vissersboot:

1. Zeil 2. Spriet 3. Mast 4. Roerstok 5. Roer 6. Beun 7. Berghout 8. Boorden 9. Voorstevan 10. Fok 11. Luik 12. Spang 13. Dek of plecht 14. Scheg 15. Achterschip 16. Achterstevan 17. Boeg 18. Kop 19. Gat 20. Lijk 21. Reefband 22. Klamp 23. Zwaard 24. Zandboord 25. Zwaardloper. 26. Kop van het zwaard 27. Schoot 28. Top 29. Dolboom 30. Schild – Mastbank, dok, dol, buiting, bouten, wrangen enz. zijn niet zichtbaar.

Een spieringkorf

Soms waren er ook bijzondere vangsten, wel eerder zeldzaam, maar toch, met enige regelmaat werd er een steur gevangen. Die moest steeds aan de heer van Rumst geleverd worden, want het was een delicatessen.

Wie echter zo'n bakbeest van pakweg tussen de 50 en de 100 kilo in zijn net kreeg was nog niet jarig, en een nat pak zal zowat het minste geweest zijn wat er kon gebeuren, want met een staartslag kunnen armen en benen gebroken worden. Waarschijnlijk werd de laatste steur in Rumst gevangen in 1898 door Peerke Claes met zijn kruisnet, dit weer volgens *den Boere van zoontjes*. Tijdens het Ancien Régime werd er waarschijnlijk nog niet met het kruisnet gevestigd. Vanop een platbodem wordt dit vierkant net opgedraaid,

met een katrol. In 1689 is er Peeter Claes, 200 jaar later is er Peer Claes en zoals zovele vissers, dragen zij de naam van sinte Peeter, hun patroonheilige, en beschermer.

Een kruisnet

Het is vooral dankzij het werk van Leo Vermeulen dat dit artikel er kon komen. Hij beet zich vast in de oude Schepengriffieën van Rumst tijdens het Ancien Régime, en maakte het onleesbare leesbaar. Maar ook vonden we gegevens bij Lode Maerevoet, schooldirecteur te Mariekerke en zoon van een visser, evenals in de inspirerende jaarboekartikels van Karel Swenden.

Deze bronnen zijn allemaal in ons Rumesta-archief te raadplegen. Wie meer weet over de geschiedenis van de visserij: steeds welkom.

Peter Van Hoorenbeeck